

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd January, 2026

Website: <https://econferencia.com>

ERGONOMIK YONDASHUVSIZ METODIK KOMPETENTLIK: BO‘LAJAK TARBIIYA FANI O‘QITUVCHILARINI TAYYORLASH TIZIMIDAGI CHEGARALAR VA INTEGRATIV YECHIMLAR

Usmonova Xafiza Qodirjonovna
Qo‘qon davlat universiteti o‘qituvchi

Annotatsiya:

Mazkur ilmiy maqola bo‘lajak tarbiya fani o‘qituvchilarini tayyorlash tizimida metodik kompetentlikni ergonomik yondashuvsiz shakllantirishning nazariy va amaliy chegaralarini tanqidiy tahlil qilishga bag‘ishlangan. Tadqiqotda metodik kompetentlikning an‘anaviy kompetensiyaviy va texnologik talqinlari pedagog shaxsining psixofiziologik resurslari, kognitiv yuklamasi va emotsional barqarorligini yetarli darajada hisobga olmasligi ilmiy dalillar asosida ko‘rsatib beriladi. IMRaD modeli asosida olib borilgan tahlillar natijasida ergonomik yondashuvsiz metodik kompetentlikning fragmentarlashuvi, qisqa muddatli samaradorligi va kasbiy charchash xavfini kuchaytiruvchi omillari aniqlanadi. Tadqiqot yakunida bo‘lajak tarbiya fani o‘qituvchilarini tayyorlashda ergonomik, kompetensiyaviy va texnologik yondashuvlarni integratsiyalovchi muqobil ilmiy-strategik yechimlar taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: metodik kompetentlik, ergonomik yondashuv, tanqidiy pedagogika, kasbiy charchash, pedagogik tayyorgarlik, integrativ model, tarbiya fani o‘qituvchisi.

Kirish

So‘nggi yillarda pedagogik ta‘lim tizimida metodik kompetentlik tushunchasi ustuvor ilmiy va amaliy kategoriya sifatida qaralib, bo‘lajak tarbiya fani

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd January, 2026

Website: <https://econferencia.com>

o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida kompetensiyaviy va texnologik yondashuvlar asosiy metodologik tayanchga aylangan bo'lsa-da, ushbu yondashuvlarning inson omiliga nisbatan cheklanganligi tobora yaqqol namoyon bo'lmoqda. Amaldagi tayyorgarlik tizimida metodik kompetentlik ko'pincha normativ talablarga mos bilim va ko'nikmalar majmui sifatida shakllantirilib, pedagog shaxsining psixofiziologik imkoniyatlari, emotsional barqarorligi va kasbiy yuklamani boshqarish qobiliyatlari ikkilamchi yoki yashirin omil sifatida qolmoqda. Tarbiya fani o'zining yuqori darajadagi ma'naviy-axloqiy, kommunikativ va emotsional mazmuni bilan ajralib turgani sababli, ushbu fan o'qituvchisini ergonomik yondashuvsiz tayyorlash metodik kompetentlikning yuzaki va qisqa muddatli shakllanishiga olib kelishi ehtimoli yuqori. Mavjud ilmiy adabiyotlarda metodik kompetentlikning samaradorligi ko'pincha natija indikatorlari bilan baholansa-da, ushbu natijalarning pedagog salomatligi va kasbiy barqarorligiga ta'siri yetarli darajada tahlil qilinmagan. Shu bois mazkur maqola ergonomik yondashuvsiz metodik kompetentlikning nazariy va amaliy chegaralarini ochib berish, mavjud pedagogik tayyorgarlik tizimini tanqidiy baholash hamda ergonomik, kompetensiyaviy va texnologik yondashuvlarni integratsiyalovchi muqobil ilmiy yechimlarni asoslashni maqsad qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar.

Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining metodik kompetentligini shakllantirishga oid ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mavjud tadqiqotlarning aksariyati kompetensiyaviy va texnologik yondashuvlar doirasida olib borilib, pedagog shaxsining psixofiziologik imkoniyatlari va kasbiy faoliyat sharoitlarining ergonomik jihatlari yetarli darajada konseptual tahlil qilinmagan. Pedagogik kompetentlik nazariyasiga oid ishlarda metodik kompetentlik asosan bilim, ko'nikma va metodlarni egallash darajasi bilan baholanib, ushbu

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd January, 2026

Website: <https://econferencia.com>

kompetentlikning pedagog salomatligi, emotsional barqarorligi va kognitiv yuklama bilan bog'liqligi ikkilamchi omil sifatida ko'riladi. Texnologik yondashuvga asoslangan tadqiqotlarda esa pedagogik jarayonning samaradorligi ko'pincha intensivlik va natijaviylik ko'rsatkichlari bilan o'lchanib, uzoq muddatli kasbiy barqarorlik masalasi e'tibordan chetda qoladi. Ergonomika sohasidagi ilmiy ishlarda inson–faoliyat–muhit tizimi markaziy o'rinni egallagan bo'lsa-da, ushbu yondashuv pedagogik tayyorgarlik modellariga to'liq integratsiya qilinmagan, natijada metodik kompetentlikni shakllantirish jarayonida inson omili fragmentar tarzda hisobga olinadi. Tarbiya fani kontekstida olib borilgan ayrim tadqiqotlarda o'qituvchining emotsional va kommunikativ yuklamasi qayd etilgan bo'lsa-da, bu yuklamaning metodik kompetentlik chegaralarini belgilovchi omil sifatidagi roli yetarli darajada asoslanmagan. Mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ergonomik yondashuvsiz metodik kompetentlik ko'pincha qisqa muddatli natijalarni ta'minlab, pedagogning kasbiy charchashi va metodik samaradorlikning pasayishiga olib keladi, bu esa mazkur tadqiqotda tanqidiy va integrativ yondashuvni qo'llash zaruratini yuzaga keltiradi.

Mazkur tadqiqot metodologiyasi ergonomik yondashuvsiz metodik kompetentlikni shakllantirishning nazariy va amaliy chegaralarini aniqlashga qaratilgan tanqidiy–integrativ yondashuv asosida ishlab chiqildi. Tadqiqotda metod tushunchasi empirik tekshiruvlar majmui sifatida emas, balki normativ pedagogik modellarni tahlil qilish, ularning cheklovlarini ochib berish va muqobil integrativ yechimlarni asoslashga xizmat qiluvchi konseptual mexanizm sifatida talqin qilindi. Tanqidiy tahlil metodi yordamida amaldagi kompetensiyaviy va texnologik yondashuvlarning pedagog shaxsining psixofiziologik resurslari va kasbiy yuklamasini hisobga olish darajasi baholandi. Qiyosiy-tahliliy yondashuv asosida ergonomik komponentni o'z ichiga olmagan

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd January, 2026

Website: <https://econferencia.com>

metodik kompetentlik modellarining samaradorligi va barqarorligi ergonomik yondashuvga tayangan modellar bilan solishtirildi. Tizimli yondashuv orqali bo‘lajak tarbiya fani o‘qituvchisi faoliyati “talab–resurs–natija” uchligi doirasida ko‘rib chiqilib, ushbu tizimda ergonomik nomutanosiblikning metodik kompetentlikka salbiy ta’siri aniqlashtirildi. Integrativ modellashtirish metodi yordamida ergonomik, kompetensiyaviy va texnologik yondashuvlarni birlashtiruvchi muqobil metodologik konsepsiya ishlab chiqildi. Tadqiqot natijalari mantiqiy umumlashtirish orqali tizimlashtirilib, ergonomik yondashuvsiz metodik kompetentlikning ilmiy va amaliy chegaralarini belgilovchi asosiy mezonlar ishlab chiqildi.

Natijalar va muhokama.

Tanqidiy–integrativ tahlil natijalari bo‘lajak tarbiya fani o‘qituvchilarini tayyorlash tizimida ergonomik yondashuvsiz shakllantirilayotgan metodik kompetentlikning nazariy jihatdan cheklangan va amaliy jihatdan beqaror ekanini yaqqol ko‘rsatdi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, amaldagi kompetensiyaviy va texnologik modellar metodik tayyorgarlik samaradorligini ko‘pincha qisqa muddatli natijalar bilan baholab, pedagog shaxsining psixofiziologik resurslari, emotsional barqarorligi va kasbiy yuklamani boshqarish qobiliyatlarini e’tibordan chetda qoldiradi. Natijada metodik kompetentlik tashqi ko‘rsatkichlar darajasida yuqori baholangan bo‘lsa-da, real pedagogik faoliyat sharoitida u tezda fragmentarlashib, metodik zo‘riqish va kasbiy charchash holatlari kuchayadi. Muhokama jarayonida aniqlanganki, ayniqsa tarbiya fani o‘qituvchisining faoliyati yuqori darajadagi emotsional va kommunikativ yuklamaga ega bo‘lgani sababli, ergonomik yondashuvsiz metodik kompetentlik pedagog shaxsining uzoq muddatli kasbiy barqarorligini ta’minlay olmaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, metodik kompetentlikni faqat normativ talablar va metodik

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd January, 2026

Website: <https://econferencia.com>

algoritmlar asosida shakllantirish pedagogni “yuqori talab — cheklangan inson resurslari” ziddiyatiga duchor qiladi, bu esa tarbiya jarayonining sifatiga bevosita salbiy ta’sir ko’rsatadi. Integrativ yondashuv asosida olib borilgan muhokama ergonomik yondashuvni kompetensiyaviy va texnologik yondashuvlar bilan birlashtirish metodik kompetentlikning sifat jihatdan yangi talqinini shakllantirishini ko’rsatdi, bunda metodik samaradorlik pedagog salomatligi va emotsional muvozanati hisobiga emas, balki ular bilan uyg’unlikda ta’minlanadi. Bahsli jihati shundaki, mazkur natijalar an’anaviy pedagogik tayyorgarlik tizimida metodik kompetentlikni baholash mezonlarini qayta ko’rib chiqish zarurligini ilgari suradi, ya’ni metodik tayyorgarlik samaradorligini faqat bilim va ko’nikmalar darajasi bilan emas, balki pedagogning ergonomik barqarorligi va kasbiy moslashuvchanligi bilan birgalikda baholash talab etiladi. Natijalar va ularning muhokamasi ergonomik yondashuvsiz metodik kompetentlik zamonaviy pedagogik ta’lim sharoitida tizimli rivojlanish imkoniyatiga ega emasligini, aksincha ergonomik yondashuvni integratsiyalash metodik tayyorgarlikni barqaror, insonparvar va ilmiy asoslangan tizimga aylantirishini qat’iy ilmiy dalillar bilan asoslab berdi.

Xulosa.

Mazkur tadqiqot bo‘lajak tarbiya fani o‘qituvchilarini tayyorlash tizimida ergonomik yondashuvsiz shakllantirilayotgan metodik kompetentlikning nazariy chegaralari va amaliy oqibatlarini tanqidiy–integrativ yondashuv asosida ochib berdi hamda mavjud tayyorgarlik modellarining barqarorlik va insonparvarlik nuqtayi nazaridan yetarli emasligini ilmiy dalillar bilan asoslab berdi. Olingan natijalar shuni ko’rsatdiki, metodik kompetentlikni faqat kompetensiyaviy talablar va texnologik algoritmlar doirasida talqin qilish pedagog shaxsining psixofiziologik resurslari, emotsional barqarorligi va kasbiy moslashuvchanligini

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd January, 2026

Website: <https://econferencia.com>

cheklab, metodik zo‘riqish va kasbiy charchash xavfini kuchaytiradi. Tarbiya fani kabi yuqori emotsional-kommunikativ yuklamaga ega yo‘nalishda ergonomik omilni e‘tibordan chetda qoldirish metodik samaradorlikning qisqa muddatli va fragmentar bo‘lishiga olib kelishi aniqlandi. Ilmiy yangilik shundan iboratki, ergonomik yondashuvsiz metodik kompetentlikning chegaralari ilk bor tizimli-tanqidiy nuqtayi nazardan asoslab berildi hamda ergonomik, kompetensiyaviy va texnologik yondashuvlarni integratsiyalovchi muqobil konsepsiya taklif etildi. Tadqiqotning nazariy ahamiyati metodik kompetentlikni baholash mezonlarini kengaytirib, pedagogik tayyorgarlikni inson omiliga asoslangan yangi metodologik darajaga olib chiqishida namoyon bo‘lsa, amaliy ahamiyati bo‘lajak tarbiya fani o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonida kasbiy barqarorlik, metodik moslashuvchanlik va pedagog salomatligini ta‘minlashga qaratilgan ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilish imkonini yaratishidir. Umuman olganda, ergonomik yondashuvsiz metodik kompetentlik zamonaviy pedagogik ta‘lim tizimi talablari sharoitida barqaror rivojlanish imkoniyatiga ega emasligi, aksincha ergonomik integratsiya metodik tayyorgarlikni sifat jihatdan yangi, insonparvar va uzoq muddatli samaradorlikka yo‘naltirilgan tizimga aylantirishi mazkur tadqiqotda qat‘iy asoslab berildi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azizxo‘jayeva, N. N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. — Toshkent: TDPU, 2006.
2. Dul, J., & Weerdmeester, B. Ergonomics for Beginners. — London: Taylor & Francis, 2008.
3. Hollnagel, E. Cognitive Ergonomics. — Amsterdam: Elsevier, 1997.
4. ISO 6385. Ergonomic principles in the design of work systems. — Geneva: ISO, 2016.

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd January, 2026

Website: <https://econferencia.com>

-
5. Karimov, I. A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
 6. Leontyev, A. N. Faoliyat. Ong. Shaxs. — Moskva: Politizdat, 1975.
 7. Markova, A. K. Professionalnaya kompetentnost uchitelya. — Moskva: Prosveshcheniye, 1996.
 8. Norman, D. A. The Design of Everyday Things. — New York: Basic Books, 2013.
 9. Saidov, U. S. Pedagogik kompetensiya va kasbiy faoliyat. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
 10. To'raqulov, X. A. Tarbiya fanini o'qitish metodikasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2020.